

2842

פרוטוקול מס' 27/ג'

מישיבת ועדת השירותים הציבוריים
ירושלים, יום ג', ו' בתמוז תשי"ח - 24.6.1958, שעה 09.00.

רשמה מ.י.

בכחן:

- מ. ארם - היו"ר
- ב. ארדיטי
- ר. הקסין
- ב. הראל
- ש. יוניצ'מן
- ח. יהודה
- ש. כפרית
- ש. כץ
- ד. נצר
- י. ניצני
- פ. זווערץ
- ר. צברי

מוזמנים:

מר בר-סלע - מנהל כללי משרד הסעד
ד"ר ליבנה - משרד המשפטים
ד"ר הוסנר - מנהלת מחלקת חסות הנוער

סדר-היום:

חוק לתיקון פקודת העבריינים הצעירים.

- - - - -

היו"ר מ. ארם:

אני פותח את הישיבה.

ב-19 לפברואר הועבר לוועדה חוק לתיקון פקודת העבריינים הצעירים. אקרא אותו. (קורא את החוק ודברי ההסבר).

היה על כך ויכוח ארוך ומפורט בכנסת בקריאה השניה, ועלינו לסכם.

ד"ר ליבנה:

כידוע דנה פקודת העבריינים הצעירים בשני מקרים: עבריינים צעירים ממש, וילדים הנמצאים במצב של סכנה שיעברו עבירות, אף על פי שלמעשה לא עברו אותן.

באמצעים לגבי הסוג השני, ילדים שאינם עבריינים ממש, דן סעיף 16, ושם נקבע בין היתר שאפשר לבקוט אמצעים מסויימים ואפשר להטיל את הוצאות הביצוע על ההורים. לגבי עבריינים ממש קובע החוק שני סוגי עונשים: סוג אחד - עונשים ממש; סוג שני - אמצעי חינוך שמתמשים בהם כלפי צעירים שעוד לא עברו עבירה. אולם היום אי אפשר לגבות הוצאות ביצוע האמצעים שנוקטים בהם לגבי עבריינים ממש, זאת אומרת לגבי ילדים שהורשעו בביצוע עבירה, לא מהילדים ולא מההורים. אין לנו כל כוונה להטיל על העבריינים או על הוריהם הוצאות ביצוע העונש. אבל שר הסעד מבקש לאפשר להטיל הוצאות ביצוע אמצעי החינוך על ההורים, לא רק לגבי ילדים שלא עברו עבירה, אלא גם לגבי עבריינים שלא נענשים, אלא שנוקטים כלפיהם אמצעי חינוך. במידה ואמצעי חינוך אלה גורמים הוצאות.

עלי להוסיף שכל זה מתייחס לצעירים עד גיל 16. על נערים מעל לגיל 16, לא חל סעיף 18. לגביהם זה לימוד חובה ולא חינוך חובה. הם מוכנסים על פי צו של בית-משפט, ואין זה קשור בלימוד חובה או בחוק לימוד חובה.

ד"ר הוטנר:
מדוע בעצם יש להשוות את סעיף 18 לסעיף 16. קודם כל הגבולות הם מאד מטושטשים. לא תמיד אלה שנידונים לפי סעיף 16, הם באמת לפני עזובה ולא ביצעו עוד עבירה; ולא תמיד אלה שדנים אותם לפי סעיף 18 הם כאלה שכבר ביצעו עבירות ולפיכך דנים אותם לפי הסעיף הזה. ההבדל הוא שלפעמים דנים להוציא ילד מבית הוריו לפי סעיף 16, כי אי אפשר להביא הוכחות אחרות. לגבי סעיף 18, הילד זקוק לפעמים להגנה והשגחה. אולם כיון שסעיף 16 כרגע הוא מאד מוגבל, לכן מוצאים איזון סיבת לרוי, כמו גניבת פרי או משהו בדומה לזה. שופט הנוער מתחשב בזה כדי להוציא את הילד מביתו. ובכן לא תמיד הגבולות בין שני הסעיפים האלה הם ברורים ומוגדרים.

לבו היתה פה בעיה אחרת, בעיה עקרונית. אנחנו מכירים בדבר אחד: המדינה חייבת לתת שירותים לילדים ולנוער במידת האפשר, במידה שהיא יכולה. מאידך ישנם דברים אלמנטריים מסויימים, שהם חובה על ההורים, והם למשל כלכלה והחזקה ראשונית, כלומר הלבשה וכלכלה.

כאשר אנחנו מוציאים את הילד מביתו, ברור שפוטרים את ההורים מחובת החזקת הילד בכלל, כלומר ההורים אינם משתתפים בכלל בהוצאות הטיפול בילד. עשינו חקירה בכמה מוסדות, והתברר לנו שישנם הורים רבים שהם שמחים מאד לעובדה, שכל עוד הילד אינו יכול להרוויח, שהוא יוצא מתחומם. אחר כך הם מוכנים לקבל אותו, בתנאי שישתתף בפרנסתם.

אינני מדברת כרגע על הורים מחוסרי יכולת. לא מדובר עליהם כאן, מהם גם לא נדרוש שום דבר, להיפך, אנחנו משתדלים לעזור להם. המדובר הוא על הורים בעלי אמצעים, שהם שמחים על כך שהילד נלקח מהם, ושהם אינם צריכים להוציא עליו כספים.

במשך כל הזמן אנחנו משתדלים להדק את הקשרים בין ההורים ובין הילדים הנמצאים במעונות. בוודאי שבניית תשלום אינה דווקא הידוק הקשר בצורה הטובה ביותר, אולם במקרים מסויימים זה נותן לאב ולאם הרגשה שיש להם קשר עם בנם, שהם אחראים לו גם בשעה שהוא נמצא במעון או במקום אחר.

נוסף לכך קיימת העובדה שילדים שנידונים לפי סעיף 18, מסודרים לא רק במוסדות ממשלתיים, אלא גם במעונות חוץ, מוסדות סיפוליים, כמו למשל מוסדות של עליית הנוער, בני-ברית, וגם במוסדות רגילים, לעתים גם במשפחות אומנות. בוודאי שאין להכניס כל זאת בצורה שיגרתית בסעיף העונש, ולכן אמרנו שחובה על ההורים שיש ביכולתם להשתתף בהוצאות אלו.

ש. יוניצ'מן:
אני מתפלא על הגישה הפיסקאלית והאימפריאליסטית של משרד הסעד. אילו הוא היה מקדיש את אותו חסן והמאמצים, במקום לחיפוש אמצעי הכנסה לביקורת נוספת על המוסדות שעומדים תחת פיקוחו, יכול להיות שהיה מפסיד 5000 - 10,000 לירות לשנה, אבל היה מתקן את המצב במוסדות ובסופו של דבר זה היה מביא תועלת לבריאות הסוציאלית במאות אלפי לירות.

לפי דברי נציגת משרד הסעד, אפשר לחשוב ששולחים את הילד לקייטנה, וההורים צריכים לשלם. ובכן קודם כל אינני מאמין שאיזה בית-משפט ישראלי יעשו מהילד בפשטות כזו עברייני, כדי למצוא עילה להוציאו מהבית. אולם אם הוא

עשה זאת - על המדינה להחזיקו, גם אם היא נמצאת במצב הקשה ביותר. את הלימוד בגיל זה המדינה מוכרחה לתת, ובשביל הפנימיה היא צריכה לשלם. אני מתפלא על הצעה זו, ואני מתפלא שבורים שהיו כה מובנים לממשלה המנדטורית אינם מובנים לממשלת ישראל.

אני יודע את מצבנו וגישתי אינה גישה של איש אופוזיציה, שמה איכפת לו הכסף. הייתי מבין אילו חוק זה היה טובא על-ידי משרד האוצר או משרד המשפטים. אולם אני מכיר את חוקי המזונות והסעד. משרד שצריך לחשוב ולטפל בדרכי הטבה, דרכי שיקום וכו', אצלו בכל זאת יש המומחים הגדולים ביותר. ואני רוצה לומר שמאז שאני יושב בכנסת, אני רואה שמשרד הסעד מביא רק חוקים פיסקאליים.

אני מתנגד לסעיף הזה בכל תוקף.

ד. צברי :
בענין זה יש לי ספקות לכאן ולכאן. נכון שילדים שהגיעו למצב כזה הם תוצאה של משפחה וגם תוצאה של החברה. ייתכן שאילו החברה שלנו - בית-הספר המוסדות - היו מוכנים לטפל מיד בילד, עם התחלת ההופעה של סטיה כלשהי אצלו - שאז הוא לא היה מגיע למוסד לעבריינים צעירים. אז אנחנו צריכים ללכת הלאה ולומר: החברה שלנו אשמה בכל התופעה הזו, ועל כן אם היא רוצה לטפל בילדים הללו, היא צריכה לשלם עבורם, זו חובתה.

מצד שני המשפחה היא גם כן גורם, ויש לה חלק לא קטן בזה שהילדים הגיעו למצב כזה. היסוד הוא במשפחה. לכן גם היא צריכה לשאת בפרט הזה ולהיות אחראית במידה מסויימת לתוצאות הדבר.

במובן זה הייתי נוטה לומר שצריך להיות שילוב בין הבית ובין המוסד, שגם המוסד יתן וגם הבית יצטרך לתרום משהו.

נכון אמרו פה שחשוב מאד שהילדים לא צריכים להרגיש שהם הושמו במוסד, שאין להם קשר עם הבית, כאילו לא צריכים אותם יותר. ילד שעבר עבירה ושנלקח מהבית, מרגיש שהוא מקופח, ובזה שאנחנו עוד מנתקים כל קשר שלו עם הבית - זה יכול ליצור אצלו הפרעות נוספות.

ברצוני לומר שהילדים האלה הם ברובם ממשפחות ירודות. אינני חושבת שהילדים במוסדות האלה הם מנתים אמידים. יכול להיות מקרה שההורים יגידו: הילד הזה בייש אותנו, איננו מעוניינים בו. יבוא בית-המשפט ויחייב אותם בתשלום עבורו. ייתכן מאד שזה נחוץ, כי זה מראה שהגישה של הבית מיסודה אינה טובה כלפי הילד. בלי זה הילד לא יבריא.

ובכן אני רואה גם את החיובי וגם את השלילי שבדבר זה, ואני בכל זאת חושבת שכדאי לחייב את ההורים בתשלום, ואפילו תשלום סמלי. אז הילדים ירגישו שהבית בכל זאת קשור אליהם, שהם לא ניתקו ממנו, שגם להורים עצמם יש חובה כלפיו, וייתכן שזה יעורר גם את ההורים להתעניין בכלל מה ניתן לילדים במוסדות אלה, איזה חינוך ואיזה טיפול. הגישה הזו, לתת דברים בחינם, אינה טובה. ההורים צריכים להשתתף ולו בצורה סמלית.

ש. כפרית :
הייתי רוצה לדעת למה בעצם מתכוון החוק הזה בדיוק. החוק הוא מאד כולל. הוא אומר: "לחייב את הוריו של הצעיר וכן מי שהיב במזונותיו". הוא מאד כולל ואינו מסווג אם הילד פשע, לאיזו תקופה נעצר. הוא גם אינו אומר מי הוא הילד, מי הוריו, אם הם בעלי אמצעים או לא.

אני חושבת שאין לשחרר את ההורים מחובת תשלום. יש לסווג את ההורים כשם שיש לסווג גם את תקופת המעצר. יכול להיות שלגבי ילד שבכנס למוסד לתקופה של שלוש שנים צריכה להיות גישה אחרת מאשר לגבי ילד שבכנס לתקופה קצרה יותר.

אינני מקבל את טענתו של ד"ר יוניצ'מן, שמשרד המעורבות עוסק בחוקים פליטליים. החוק הזה אינו פליטלי בלבד; הוא טובע השתתפות ההורים בהחזקת ילדם, אולם יש לו גם מטרה חינוכית. נתקלנו בבעיה זו של השתתפות ההורים או שירות חינם גם בענייני בריאות, מחלות סוציאליות קשות, מחלות כרוניות מסוכנות. בוודאי שיש קשיים עצומים, קשה לומר שהדבר הוא קל. אולם הגישה שלנו צריכה להיות לא סעד, כי אם מידה מסויימת של דאגה משותפת, של אחריות לא רק על הממשלה, כי אם גם על האזרח.

ובכן גם בשאלות אלו של ריפוי נפש, תיקון נפש וכו', אין לשחרר את הנפגע עצמו. לכן אני אומר שצריך להיות פה סיווג; לא כולם חייבים, לא באותה מידה. הצד הפרינציפיוני הזה הוא המחנך. אין אתה יכול לגשת לזה באופן מחייב לגבי כולם, אולם במידה שההורים יכולים להשתתף, הרי יש בזה גם צד חינוכי.

לכן אני מציעה להוסיף תיקון בחוק הזה, שהוא בפירוש יסווג את הילדים ואת ההורים, הדבר צריך להיות ברור בגוף החוק.

7. נצח:
אני רוצה לומר שעבריינים צעירים מגיל 9-16, אינם דווקא ממשפחות ירודות.

יש בעיה אחרת לגמרי, שמוכרחה להתעורר: מה הטובה בהתמסר ילד ופתיחת תיק לילד בן 10 שהוכיחו שהוא סחב פנס? אני מציעה לכם לבוא פעם לבית-משפט. כולנו נודעו מלראות איזה ילדים מובאים למשפט ועל מה הם מובאים.

תביעת תשלום על-ידי משרד המעורבות - אני רואה בזה פעולה סוציאלית חינוכית חשובה. בתיבת עזרה חינם, בלי לדרוש כל תשלום, היא לעתים קרובות לא לטובה.

ועתה יש לי כמה שאלות. מה זאת אומרת בית-המשפט קובע תשלום מההורים? זו החלטה של בית-המשפט, אולם אם ההורים אינם מסכימים - הרי צריכים להגיש תביעה משפטית נגד ההורים.

יש פה שבץ דברים שמגבילים את האפשרויות שלנו. להורים למעשה אין רשות לקבוע לאיזה מוסד ישלח הילד. לעתים יכול בית-המשפט להחליט שיש לשלוח את הילד למוסד כזה, שההורים יכולים להתנגד לו בכל תוקף.

ובכן יש פה כמה נקודות שעלינו לבררן היטב: חוסר יכולת של ההורים להשתתף בהוצאות, באיזה תנאים ונתונים אפשר לחייב את ההורים, מה הן הזכויות של ההורים? אני חושבת שמבחינת הכסף השכר יכול לצאת בהפסד, אינני יודעת אם יש בזה רווח.

ודבר נוסף: לצערי אי אפשר לומר שיש לנו השפעה חינוכית חינוכית על ההורים. לצערי לא ההווה ולא העבר מראים לנו במשהו שזה כך, ואינני יכולה להוסיף לחוק הזה את האידאליזציה שהתשלום הזה יצור את מה שאנו רוצים. אין זה קשור אם ההורים ישלמו או לא, זוהי פעולה אחרת, מה מידת הקשרים בין המוסד הסגור והמשפחה. בחוק זה לא ניתנת תשובה לבעיה זו.

ד. המסיון:

אני חושבת שהגישה של ועדת השירותים לא צריכה להיות מנקודת ראות כספית, אלא מנקודת ראות חינוכית. אין אני שוללת בזה את המגמה של משרד החינוך לא לזלזל בכספים, כי אי אפשר להחזיק מוסדות בלי כספים. ובמקומות, שמהם אפשר להשיג כספים, בלי לפגוע בענין החינוכי והחברתי - יש לעשות זאת. משום כך אני אומרת שאם יש שירות שאפשר לקבל עבורו תשלום, אין לוותר עליו.

כאן אנו מדברים על ילדים. יש הבדל בין תשלום עבור שירות מסוים לילד, ובין תשלום עבור שירותים אחרים למבוגרים. משום כך אין להתאים את הפרינציפ הזה לכל המקרים של שירותי סעד.

רצון חברי הוועדה הוא משותף, להביא את הילד בסופו של דבר למצב שהוא יוכל לצאת מהמוסד באדם מתוקן.

כאשר הגב' הוטנר רצתה לחזק בדבריה את הצורך בתזקון לחוק, היא הביאה נימוק שהתשלום הזה הוא שיקשור ויקרב את ההורים לילד. לי זה נראה לגמרי הפוך. כי הרי ילד שנכשל בחייו, הוא יוצא דופן במשפחתו, לרוב הוא סובל והמשפחה אינה מתייחסת אליו כראוי, וכל עול נוסף ידחה יותר את הילד מהמשפחה. קראתי פעם מחקר שעשתה מחנכת אחת בארצות-הברית. היא מוכיחה שענין התשלום, ואפילו מאנשים אמידים, הוא לעתים לרועץ לצד החינוכי של הענין. ההכבדה הנוספת תרחיק ותגדיל את הקרע בין הילד ובין ההורים. זה לא רק שלא יהיה לעזר לענין החינוכי של הילד, אלא להיפך, זו תוספת גידופים וגערות, ואי-אהדה. מוכיחים זאת גם אנשים שקרובים מאד לענינים אלה של עבריינים צעירים, והם שוללים את ענין התשלום.

לכן אני אומרת שאם אנחנו מדברים על כך שצריך לקרב את הילדים להורים ואת ההורים לילד, הדבר לא ייעשה בהכבדה נוספת, אלא בכך שיקחו את הילד ללא תנאי. אם ההורים ירצו לשלם - ישלמו. אולם התשלום לא צריך להיות תנאי לקבלת ילד למוסד.

אם החוק הזה יתקבל בכנסת, הוא יתפרסם, המוני העם ידעו על כך, והורים יתחילו לכעוס על עבירות של ילדים, דבר שבסופו של דבר עוד יגביר עבירות. משום כך נראה לי שהממשלה אינה צריכה להכניס חוק שיכביד על המלחמה בעבריינות.

ש. כץ:
לדעתו הכנסת ילד למוסד זהו כבר עונש על ההורים. הממשלה מעוניינת להכניס עבריינים גדולים לבתי-סוהר, אם כי זה עולה לה בכסף רב, היא עושה זאת למען החברה, על-מנת למעט בפושעים. ילד שהתדרדר, ברוב המקרים לא באשמת ההורים, כבר מהוה אסון למשפחה וגם לעם, שיש בתוכו בנים סוררים כאלה. מהתלמוד אנו למדים שאף פעם לא הענישו הורים בגלל בן סורר ומורה. לא נחפזים להעניש הורים.

אנחנו צריכים לחשוב על כך שאם אנחנו נותנים אפשרות וסמכות למשרד איזה שהוא, הרי אחר כך משתמשים בסמכות הזו לא תמיד בשיקול דעת, דבר שמתבקש אחר כך בהורים. אנחנו יודעים כמה זה יכביד על ההורים אם ידרשו מהם השתתפות בתשלום. מספיק כשמוכרחים להתאכזר לא פעם ולקחת ממשפחות מחוסרות יכולת תשלומים, שאין הן יכולות לעמוד בהם.

פה אנחנו רוצים למסור סמכות, להביא לידי משפט ולגרום לעונשין, לגרום סבל נוסף להורים, בגלל ילדים שהם די אומללים כבר בלאו הכי.

אני חושב שהיו צריכים להסיר את כל הענין הזה מעל סדר היום. יש לנו אמנם חוק סעד, וגם שם רוצים להטיל תשלומים על ילדים או קרובים, אם כי גם שם מרחיקים לכת, ורוצים לחייב קרובים יותר רחוקים. אולי בחוק הסעד יש הצדקה לכך משום שאנו נתקלים לא פעם בילדים שמתנכרים להוריהם. אולם פה אין לזה הצדקה.

אני חוזר ואומר: כשאני חורץ משפט מוות על מישהו, אינני חורץ עליו משפט עונשין כספי. עצם הכנסת הילד לבית-הסוהר זהו כבר עונש גדול להורים ומבל לילד. עם כל רצוננו הטוב לחנך את הילד, לכסן אותו, אני מציע להשאיר את השאלה הכספית למוסדות הממשלתיים, שידאגו לזה הח. ולא הפרט.

היו"ר ס. ארם:

אני חושב שהצד הפיסקאלי כאן בכלל אינו סמלא שום תפקיד. כי אחרי הכל, אם נעשה חשבון של התקציב לעבריינים צעירים של משרד הסעד, ואם ניקח בחשבון שרשאי בית-המשפט לחייב במקרים כאלה וכאלה - אני חושב שהצד הפיסקאלי לא סמלא שום תפקיד. הבעיה היא רק אם הגישה החינוכית היא נכונה או לא. ובכן אני יוצא מתוך הנחה שגם למשרד הסעד ראה את הבעיה הזו לפניו.

חברת הכנסת הקטין אמרה: הילד נכשל, הוא נבזר יוצא דוקן, ואם ההורים יצטרכו לשלם, הם כאילו כבר גמרו אתו. זה יגביר את הסרירות. ואולי להיפך? בדגע שהילד מופקע לגמרי מרשות ההורים, אתם הופכים אותו בעיני ההורים לעבריינין. ההורים לא כל כך בקלות אומרים שהילד הוא יוצא דופן; הם לא רוצים לראות את הילד מחוץ לאחריותם; אולי הם רוצים להמשיך את הטיפול בו.

העבריינות הצעירה לאו דווקא קשורה עם השכבות הנמוכות. גם באמריקה קיים הדבר הזה. לגבי השכבות הנמוכות יש עדיין תהליך אחד, שחוסם קצת את הדרך, כי הילד מוכרח לצאת לעבודה. לגבי אנשים אמידים הבעיה הזו אינה עומדת בפניכם. עכשיו הם, תורמים את חלקם, חלק די גבוה. יש לערוך פעם מחקר על החתך הסוציאלי הזאת, על פריצות וגבינות ועבירות על חוקי המוסר והסין. אולם האב לא כל כך משלים עם הדבר הזה. ואתם באים ואומרים: הילד עבריינין, יש להפקיעו מידי ההורים. כל עוד שהאב רואה עצמו אחראי על הבן והוא מסלם משהו עבורו - הוא אחראי לו. אינני רוצה שבייתפס לפסקודת בעניין זה. אני חושש שאם ניקח את העבריינין הזה ובאמר שהוא כבר הופקע לגמרי מרשות ההורים - סופו שהוא ייהפך לעבריינין. העניין איננו פשוט. יש טרגדיה אנושית גדולה מאד.

במקום שנאמה, לא ידעתי את הוריו של הצעיר...
הייתי מסמיט זאת, אולם הייתי אומר: לחייב את הוריו של הצעיר במידה שיוכח שיש באפשרותם להשתתף בהוצאות. אני מוכן שיהיה סעיף קטן (ג), שיקבע מה מידת התשלום ולכמה זמן. כי יש הבדל אם ילד צריך להיות במוסד שנה או אם הוא צריך להיות בו שלוש שנים. כי פחות מכל הייתי רוצה שאדם שאינו יכול לשלם, שהוא ישלם, ועוד יותר מזה: לא להפקיע ילדים מידי ההורים. אל נאמר שיש ילדים יוצאי דופן. אפשר להחזיר אנשים למוטב. אפשר לא לעשות ילדים לעבריינים. אלה סוגיות אחרות לגמרי. אולם במידה והילד נתפס - אין להפקיעו מידי ההורים.

אני פונה לחברי הוועדה: אם יש לכם הצעות קונקרטיות, תעלו אותן. אולם לפני כן יש לקבוע באופן עקרוני: כן או לא. ובכן יש הצעה: הכל על חשבון המדינה. אם נקבע כך - נצטרך להחזיר את החוק לממשלה. אולם אם יתברר שזה יתקבל בהצבעה, אז אין מקום לתיקונים.

ב. ארדיטי:

יש קשר בין החוק ובין הבעיה העקרונית של ילדים עזובים. אם זה ברור, יש להוציא את המסקנות, והמסקנות הן שעבריינים הם תוצאה מתנאים סוציאליים מסויימים. זאת אומרת שיש קשר בין הבעיה העקרונית ובין החוק.

אני עומד על כך שאיש בולד כאיש טוב ולא כאיש רע, זאת אומרת שעבריינים הם תוצאה של תנאים סוציאליים. בתיקון החוק אנחנו רוצים לחייב את ההורים בתשלום עבור הילדים. מי הם ההורים? הם אינם עשירים. זה אומר שאם נקבל את התיקון הזה, העונש יוטל על הורי הילדים. ועל אסזה הורים? לא הורים בעלי יכולת, הורים שאין להם שום אפשרות לשלם.

יו"ר הוועדה אמר שאסעיף הזה איננו סעיף כספי. אנחנו דנים על כך אם ההורצים צריכים לשלם או לא. החוק אומר: לחייב את הוריו של הצעיר הזה. זה חוק כספי, ואני מתנגד לחוק כספי. חברת הכנסת צברי אומרת שיש בזה צד חיובי אם יחייבו את ההורים בתשלום. איזה חינוך יש בזה? הילד הוא כבר עבריינין, הוא כאילו חסר מוסר. איך להשפיע על הילד אם האב משלם עבורו? אילו ידע הילד מה תוצאות תהיינה לפעולותיו, ייתכן שלא היה עושה אותו. איננו מוכרחים לקבל עכשיו חוק כספי. אין זה מלפקידנו להטיל עונש על ההורים. אם האב הוא פועל פשוט ומשכורתו מגיעה ל-200 לירות לחודש, יהיה עליו לשלם מתוך זה 20-40 לירות עבור הילד. הרי זה יהיה עונש גם לילדים האחרים שיישארו בבית.

בניח שהילד הזה לא היה עבריין, האם האב צריך היה לקיים אותו? ושנית, מה פסקת

הינו"ר ס. ארם:

40-20 לירות?

ב. ארדיטי: אני חושב שחברי הוועדה הקטין וכך נתנו נימוקים חשובים. לדעתי אין אנו יכולים לקבל את הסעיף הזה. ובכלל אני נגד הסלת עונש על ההורים. אין בזה שום צד חינוכי, ואני מתנגד לזה.

פ. זוערץ: אם אני מבין היטב את דברי ההסבר, הרי אין הסעיף הזה בא לחדש שום דבר. ההורים צריכים לשלם עבור העבריין, משרד הסעד מוכן לתנועת ההוצאות מההורים על-ידי פניה לבית-משפט מחוזי. ובכן הסעיף הזה בא להעביר סמכות, שפעם היתה נתונה בידי שופט מחוזי לידי שופט הנוער. האם זה נכון?

ד"ר ליבנה: אצטמצם בנקודות המשפטיות שהתעוררו. קודם כל אין החוק הזה מטיל עונש על ההורים, אלא הסעיף המוצע כאן מדבר על גביית הוצאות. זה איננו יותר עונש מאשר בחוק שירותי הסעד למשל. ההורים לא דאגו לילדים במידה מספקת. חוק שירותי הסעד קובע: אם ההורים לא דאגו לילדים במידה מספקת, או גם קרובים אחרים, ומשרד הסעד או רשות סעד אחרת נאלצת להוציא הוצאות להחזקתם - אפשר לגבות את ההוצאות האלו מן החייב במזונות. ברור שאין זה עונש, המדובר הוא על אותן ההוצאות שהוצאו, ואף פרוטה יותר. אילו זה היה עונש, אפשר היה לומר: לגבות סכום עד 1000 לירות. הכוונה היא לגביית סכום שלא יעלה על ההוצאות המשטיות להחזקת הילד.

חבר הוועדה כץ הזכיר לנו שבחוק העביר אסור להוסיף על עונש מוות נטל כספי, והוא הציע לומר גם לא על עונש אחר. כבר אמרתי שאין הכוונה להוסיף הוצאות משפטיות על העונש. זה אומר שאם יוצא פסק-דין המטיל עונש על הילד, אין שום מקום לחוק המוצע. ישנם חוקים האוסרים: אם אדם נידון למאסר, זה באשמתו והוא צריך לשלם גם את ההוצאות המאסר. זו איננה עמדתנו, ובשום מקרה שעבריין, בין צעיר ובין מבוגר, נידון לעונש, מטילים עליו הוצאות כיצוע העונש. וגם כאן אין כוונה כזו. החוק מוגבל למקרה שלא מטילים עונש על העבריין הצעיר, אלא אם צריכים והמחשבה המונחת ביסוד החוק היא שהחזקת ילד במוסד משחררת את ההורים באותו זמן מהוצאות החזקתו אצלם.

בצדך נאמר שיש קשר בין מזונות לבין ההוצאות כאן. מבחינה משפטית איננו רוצה לומר שההוצאות על פי חוק זה זהות במאה אחוז עם המזונות. הן בלי ספק כוללות מזונות, אבל יש כאן הוצאות חינוכיות. לו היינו מסתפקים בחוק שירותי הסעד, יכול היה לקרות שביית-המשפט יגיד: רק ההוצאות לאוכל ואולי ללינה הן במסגרת מזונות, ואז צריכים לפצל את זה ולעשות חשבונות מסובכים. למעשה אלו הן הוצאות לחינוך הילד, ואם מוסדות החינוך ממלאים את תפקידם - הרי אין זה רק לטובת הציבור, אלא גם לטובת הילד שיחונך כאזרח טוב ושלא יגיע שוב לקונפליקט עם החוק.

כדי להסיר ספק, אין אנו מסתפקים רק בחוק שירותי הסעד, אלא קובעים פה דבר מסויים. יש עוד הצדל, שהתביעה על פי חוק שירותי סעד מוגשת לבית-משפט מחוזי, דבר שכרוך בהוצאות וגוזל זמן. אם זה ענין מזונות, סתם על פי אותו חוק, נקבע הסדר הזה. אולם פה זה דבר מצומצם, ההוצאות על הילד הן רק אחרי פסק-הדין, בזמן החזקתו במוסד, ותו לא. ברגע שהילד משתחרר מהמוסד, פסק-הדין נופל.

ובכן הוצאות נגרמות על-ידי בית-משפט הדין על עצם העניין. ומצאנו שזו הדרך המתאימה גם כאן. אם בית-המשפט לנוער כבר מוסמך לנקוט באמצעי די חמור, לשלוח ילד לשלוש שנים למוסד, אנחנו יכולים למסור לידו גם את ההחלטה על ההוצאות, החלטה שבכל זאת רק נגררת ואינה בעלת אותה חשיבות כמו שליחת הילד למוסד.

ברצוני לעבור לשאלה שנתעוררה על-ידי חברת הכנסת נצר, שהיא באמת חשובה. אני חוזר לפקודה המנדטורית משנת 1937, הקיימת אצלנו בנקודה זו ללא שינויים. פקודה זו כוללת הוראות מסוימות

בטעמים 10 ו-11. סעיף 10 אמר: "ילד או נער שנאשמו בעבירה, יכול בית-משפט לפי ראות עיניו לדיוש מאת אביו, אמו או אפוטרופסו להיות נוכח בבית-המשפט. יכול הוא לתת אותם הצויים שימצא נחוצים לצורך זה".
אם קוראים זאת, חושבים שזה ענין חינוכי, ובלי ספק שיש בזה כבר ערך חינוכי. אולם אין זו הכוונה היחידה של החוק, אלא סעיף 11 מרשה בסוף המשפט להטיל על ההורים תשלומים מטרימיים, והם תשלומים ממינים שונים. אם בית-המשפט מוצא לנכון להטיל קנס על הילד, ואם הילד הוא רק ילד, זאת אומרת עד גיל 14, לא הילד משלם את הקנס, אלא ההורים. אם הילד הוא נער, שאת אומרת עד גיל 16, הברירה בידי בית-המשפט לומר: או הילד, אם הוא כבר משתכר, או ההורים ישלמו את הקנס. חוץ מזה יכול בית-המשפט להטיל על ההורים דמי נזק והוצאות, ובאמת בתחילה חשבנו שנוכל להשתמש בטעמי זה לצורך החוק המוצע. מבחינה משפטית מצאנו קשיים מסויימים, וחשבנו לסווג לעשות חוק מפורש. אולם אתם רואים שהעקרון אינו חדש.

הפקודה משנת 1937 אינה אלא העתקה חלקית של החוק האנגלי משנת 1907/8. החוק הזה מתיר את שניהם: הטלת קנס על ההורים במקום על הילד, וגם הטלת הוצאות על ההורים במקום על הילד. אנחנו רק הולכים בעקבות מה שנקבע כבר בזמן המנדט.

בתעוררה השאלה כיצד לקבוע את ההוצאות. הוצאות הניצוץ, כבר מדובר עליהן בחוק בטעמי 16, ובאין אנחנו עושים פשוט דבר מקביל. שם ההוצאות הן על אמצעי חינוך לגבי ילדים שלא נמצאו אשמים בעבירה, וכאן אלו הוצאות על אותם אמצעי החינוך לגבי ילדים במקרה שנמצאו אשמים בעבירה, אבל בית-המשפט העדיף לא להעניש אותם.

מה גרבה ההוצאות שרוצים להטיל על ההורים? ההצעה אינה אומרת: בית-המשפט יטיל את ההוצאות, אלא: בית-המשפט רשאי עד כמה שאני מכיר את בית-המשפט, הרי בית-המשפט יבדוק קודם כל אחרי שמיעת ההורים לפי סעיף 10, כמה יכולים ההורים לשלם. אם אנחנו אומרים כפי שהוצע "במידת יכולתם", איננו יודעים אם אנחנו נקל ולא נחמיר. במידת יכולתם זה יכול להתפרש גם עד גבול יכולתם. זה יכול להיות יותר מאשר בית-המשפט היה מסוגל עליהם לסיקולים שלו. אני חושב שרופטים רבים ממילא יטילו על ההורים דק תשלום מטלי.

הצעת למהלך משרד הסעד הצעה. בטעמי 16 המקביל נאמר: בית-משפט שיש לו סמכות למסור ילד או נער למוסד בזה, שם מדובר על ילד שלא נמצא אדם בעבירה, אבל דן במקרה המקביל), יכול לצוות על ההורים להשתתף בכלכלת הילד או הנער בתקופה שהיא נמצא במוסד באותם סכומים כפי שיתברר בבית-המשפט שיש בכוח ההורים לתרום לצורך זה. ממבט ראשון נראה לי שזה אולי פתרון.

הייתי מציע שנסתפק בזה היום, ומסרד הסעד ישקול אם הוא מקבל זאת כהנחיה ויתקן את ההצעה.

מר בר-סלע: אין ספק שיש בחוק הזה משהו לא נוח מבחינת הצד האסטרטגי שבו. אנחנו מספלים בכמה חוקים, ואנחנו מקוריים שתהיה מערכת שלמה להגנת הנוער. אולי באופן בלתי מוצלח נבחל החוק הזה באופן נפרד. ייתכן שטוב יותר היה לשבץ אותו בתוך מערכת כל התיקונים שאנו מציעים עכשיו.

אולם לתוכנו של החוק - זה מקביל לסעיף 16 הנסיון מראה שכל הפקפוקים שהעלו פה אין להם יסוד. לא סוחטים כספים ולא רוצים להשניא את הילד על ההורים. אנחנו עושים זאת במקרים יוצאים מן הכלל, כשאנחנו רואים לבלתי מוצדק שההורים יהיו פטורים מכל הוצאות עבור החזקת הילד, בזמן שהם יכולים לשאת בהוצאות כאלו. ואם תשאלו אותנו מה הן ההכנסות, אני יכול לומר שבמשך כל השנים הן מגיעות ל-5000-6000 לירות. אולם אין אנו רוצים לוותר על כך, אם כי מבחינת כסף אין לזה ערך. מהותית אין הבדל בין ילד שמובא על פי סעיף 16; פורמלית - יש הבדל גדול. לא שם זה באשמת הילד בלבד ולא פה. הגורמים הם סובבכים וסורכבים.

אתן לכם דוגמה פשוטה: ילד שאינו מבקר בבית-הספר או בגן, אנחנו מביאים אותו על פני המלצת הלשכה, ההורים אומרים: איננו יכולים להשתלט עליו. אנחנו משתמשים בטעמי 16 כדי להכניס אותו למוסד.

במה אשם כאן הבית? ואשר לגבינות וכו' - האם יש הבדל מהותי? ברוב המקרים אין הבדל מהותי. ואנחנו יודעים איך העניינים מסתדרים בחיים, במקרים רבים זה נעשה על-יסוד משא ומתן בין מי שנפגע ובין הצד השני.

דועה עובת הגויאבות בארץ, שילדים מתפרצים וגונבים. ישנם הורים שמסתדרים עם בעל הגויאבות, וישנם אבות טרדנים שמצלצלים למשטרה, ואז המשטרה באה ותופסת את הילד, והוא הופך להיות עבריין. ובכן אין הבדל מהותי בין שני הילדים האלה.

אינני משתמשים בזה לרעה לא פה ולא שם. כדי לסבר את האוזן אני רוצה לומר: אנחנו לא מקיימים בת-סוהר, ובמקרה שילד זקוק לבית-סוהר, אנחנו אומרים לשופט בפירוש: שלח את הילד הזה לבית-סוהר. אין לנו תנאים של בית-סוהר, אין בכוחנו לספל בנוער כזה.

בזמן האחרון התחלנו בנסיון חדש. כאשר שופט הנוער מוציא פסק-דין לכליאת ילד, אנחנו מחזיקים אותו אצל משפחה אומנת. אם בית ההורים יכול לשלם - מה ההצדקה שהוא לא ישלם? אם אין הוא יכול - השופט ישקול.

איננו מאשימים את ההורים. במקרה שיש נער מפגיר בשכלו ולא מסדרים אותו במוסד, אנחנו אומרים: השתדלו שהוא יעשה איזה דבר, נפתח בגדו תיק, ואז יסדרו אותו במוסד. אם המשפחה יכולה להשתתף בהוצאות, מה ההצדקה שהיא לא תשתתף? כלום אנחנו מצווים למצוא את המקורות לכיסוי ההוצאות?

ג. ארדיטי: מי מוכרח לדאוג - הציבור או הפרט?

מר בר-סלע: אצי חושב שבניהם, צריכה להיות דאגה משותפת. לפעמים צריכים לחייב את היחיד.

אני מסכים עם היועץ המשפטי שאמר שיכול להיות כי נדחה את החוק לזמן מהו נביא אותו יחד עם עוד חוקים להגנת הנוער, אז הוא יראה משובץ יותר יפה במסגרת.

היו"ר ס. ארם: איננו יכולים לעשות זאת.

מר בר-סלע: לפי החוק שנתקבל בכנסת המסגרת היא רחבה בשאלה מי חייב במזונות. בינתיים צריך לצמצם זאת לגבי ההורים.

אני מציע שנשב עם היועץ המשפטי שלנו וניתן לשאלה זו תשובה יותר באה, שמתאים יותר למה שאנו מתכוונים לו בחוק הזה.

מן הנסיון אני יכול לומר שהרוב הגדול של הילדים האלה חוזר ונקלט אח"כ כעבריינים מבוגרים.

היו"ר ס. ארם: משרד הסעד הביא לנו נוסח מתוקן של החוק. בינתיים אני מבקש שכם להגיש הצעות ונצביע עליהן.

בשבוע הבא אנו מוכרחים לדון על המזבלה בפרדס-חנה. משרד הבריאות מסרב לקיים אותה; משרד הסעד טוען: אין זה מענייני. משרד הבריאות אומר שהוא מוכן בשבוע הבא לדון בזה, ושנזמין לישיבה גם את משרד האוצר. אם לא נעשה דבר, תפרוץ שם שערורייה.

ג. נצר: אני מתנגדת להזמין לישיבה את משרד האוצר.

היו"ר ס. ארם: אני מציע להזמין את כל שלושת המשרדים. אם יש הצעות אחרות - נצביע עליהן.

ד. בצר : לא באתי ללמד סניגוריה על אף אחד מהמשרדים. אולם אני רוצה שיטת עבודה. מה ש"יך ענין זה למשרד האוצר? בזמין קודם את משרד הבריאות ואחר כך בחליט.

ד. הקטין : רוצים לברר את הענין, זה העיקר. געשתה פה שגיאה אחת. אילו היינו שומעים שהיושב-ראש כבר בירר משהו עם משרד הבריאות ויש לו לומר איזה דברים לנודעה, היינו שומעים אותו ועל יסוד זה היינו מסכמים. אולם לא שמענו זאת. ולכן צודקת חברת הכנסת בצר.

היו"ר מ. ארם : קיבלתי מכתב מפרדס-חנה וממשרד הסעד. הם לא שותפים לענין הזה. משרד הבריאות אומר: אנחנו לא הפסקנו, אלא משרד האוצר ביטל את ההקצבה לפרדס-חנה. חשבת שהדרך הפשוטה ביותר היא להזמין את כל הנוגעים בדבר.

אם אתם רוצים שזמין רק את משרד הבריאות ומשרד הסעד, געשה זאת.

ד. בצר : רק את משרד הבריאות.

ה צ ב ע ה

- בעד ההצעה להזמין את משרד הבריאות - כל חברי הוועדה
- בעד ההצעה להזמין את משרד הסעד - 4
- בעד ההצעה להזמין גם את משרד האוצר - 4
- נגד ההצעה להזמין את משרד האוצר - 4

הוחלט : לא להזמין את נציגי משרד האוצר.

היו"ר מ. ארם : בשבוע הבא אנו חייבים לגמור עם הסיכומים בענין הילדים המפגרים. כבר דיברנו על כך.

ד. צברי : הוועדה טיפלה בענין ראש-העין. רציתי לדעת מה געשה שם, מה התקדם ומה השתנה.

היו"ר מ. ארם : פעם נתקבלה החלטה שוועדת השירותים היא רק ועדה מחוקקת, ולכן סיכמנו למסור את הענין הזה קודם כל לטיפולו של משרד הפנים, והוא חייב להזמין את ארבעת המשרדים שאנחנו ביקשנו לשתף. פניתי למשרד הפנים, ישבתי איתו, והוא הודיע שהוא לוקח על עצמו את היוזמה להזמין את משרד החקלאות, משרד העבודה, משרד הסעד, כדי לדעת מה לעשות. זה נמסר לי, אולם אני יכול לשאול אותו עוד הפעם.

ד. צברי : אני מציעה שנקרא לו ונשמע מה חדש.

היו"ר מ. ארם : ברור שבשבוע הבא לא געשה זאת.

ב. הראל : אני מבקש לחדש את הרשות לחברי הוועדה, כפי שזה נהוג בכל הוועדה, להעמיד שאלות ושאלות בתחילת הישיבה.

היו"ר מ. ארם : מקבל זאת.